

LÆRERUDDANNELSEN I GRØNLAND

Af *K. Budde Lund*

I tidsskriftet nr. 4 for april 1969 har Mads Lidegaard i en artikel med overskriften: „Samme Seminarieordning i Grønland som Danmark“ rejst og besvaret to hovedspørgsmål, nemlig: Skal seminariet i Godthåb bibeholdes? Og skal det være som de nye danske seminarier?

Det første spørgsmål besvarer Mads Lidegaard bekræftende og det andet benægtende.

Jeg er ikke uenig med Lidegaard i hans synspunkter, ligesom jeg er enig i, at spørgsmålet om læreruddannelsen i Grønland er af så afgørende betydning for hele samfundsudviklingen, at det må og skal underkastes grundige overvejelser og drøftelser, inden man lægger sig fast på en bestemt ordning eller ordninger.

Det efterfølgende kan forhåbentlig tjene som et brugbart indlæg i debatten.

Ifølge lov nr. 145 af 13. maj 1964 om læreruddannelsen i Grønland har Grønlands Seminarium i Godthåb til formål at uddanne lærere til folkeskolen i Grønland – herunder realafdelingen. Dog skal der tillige tages sigte på, at lærerne også skal kunne påtage sig undervisning i aftenskolen og i ungdomsskolen.

Den grønlandske skolelov, der indeholder grundlaget for disse skoleformer i Grønland, svarer på mange måder til den danske folkeskolelov, men der er én helt afgørende forskel, nemlig det grønlandske sprog. Dertil kommer, at selv om man ønsker at bringe børnene frem til et dansk „kundskabsniveau“, er det ikke uden videre givet, at arbejdsområderne i den danske og den grønlandske folkeskole bør være identiske. Især i orienteringsfagene bør indholdet til dels være et andet end i skolen i Danmark.

Det grønlandske sprog er dels et hovedfag i folkeskolen, dels sammen med dansk undervisningsproget. Skoleloven fastslår ikke, i hvilket forhold de to undervisningsprog skal benyttes. Da loven blev udarbejdet, fastlagde man fuldt bevidst ikke undervisningsproget, bl. a. fordi man var klar over, at man ville savne grønlandsk-sprogede lærere, og at enhver lærer i praksis ville anvende det sprog, som vedkommende beherskede. Under 10 pct. af lærerne er så dobbeltsprogede, at de uden besvær kan undervise på begge sprog.

Man må desuden fastslå, at den generelle grønlandske uddannelsespolitik går ud på at gøre landsdelen selvforsynende med arbejdskraft i videst muligt omfang, og dette betyder, at man må stræbe efter, at så mange lærerstillinger som muligt i Grønland besættes med grønlændere, som dog naturligvis først må have kvalificeret sig til opgaven.

Endelig kan man sige, at der i selve betegnelsen „folkeskole“ ligesom ligger en beskrivelse af denne skoleform: folkets skole. Hvis man skal leve op til denne idé, må skolen i høj grad befolkes med grønlandske lærere, hvis man ønsker, at den grønlandske befolkning ikke fuldt ud skal integreres i den danske.

For ret at forstå skolens aktuelle vanskelige situation i Grønland er det af betydning at komme ind på den grønlandske skoles voldsomme ekspansion, som kræver et hurtigt voksende antal lærere.

Hidtil har det været muligt at få det stadig stigende antal stillinger besat, idet man i de større skoler i højere grad anvender udsendte lærere hervedefra, medens man i de allermindste skoler fortsat anvender uddannet arbejdskraft. Desuden læses et meget stort antal timer som overtimer.

Den stærke stigning i antallet af skolebørn vil imidlertid fortsætte i de nærmest kommende år. Den nyeste befolkningsprognose, der anvendes, viser følgende udvikling:

	Samlet befolkning	7–13-årige
1965	39.100	7.200
1970	46.700	9.100
1975	53.600	10.800
1980	60.000	11.300
1985	66.000	11.400

Lærerbehovet kan på grundlag af en række forudsætninger, som jeg ikke her skal komme nærmere ind på, opgøres således:

	1970	1980	1985
Børnehaveklasser ...	40	50	55
1.–7.-klasser	630	760	730
8.–10.-klasser	170	280	385
Realklasser	55	95	130
Specialundervisning	105	115	115
	1000	1300	1415

Der er herved forudsat en udvikling inden for det grønlandske skolevæsen med hensyn til gennemførelse af 8.-10.-klasseundervisning svarende til den, der synes at kunne påregnes hernede.

I 1950 var der ved det grønlandske skolevæsen ansat ialt 225 lærere, hvoraf godt 200 var hjemmehørende. Det samlede antal lærere er i dag oppe på ca. 550, og praktisk talt hele tilvæksten siden 1950 har bestået af lærere med uddannelse fra seminarier hernede, og af disse er den helt overvejende del dansksprogede lærere, som iøvrigt for de flestes vedkommende har vekslet hurtigt.

Forannævnte tal skal endelig sammenholdes med oplysningen om, at der fra nu og til og med 1971 kun kan forventes uddannet 23 grønlandske lærere, og at der inden for samme periode alene af naturlige årsager vil være en ret betydelig afgang af grønlandske lærere.

Selv om de foranstående beregninger over lærerbehovet til en vis grad kan anses for idealtal, hvis opnåelse givetvis vil hæmmes af mange – ikke mindst økonomisk betingede – faktorer såsom svigt i skoleudbygningerne og i fremskaffelsen af de fornødne lærertjenesteboliger, illustrerer de dog klart sammenholdt med det ringe antal nuværende og forventede grønlandske lærere den store betydning, der må tillægges problemerne vedrørende fremskaffelsen af det nødvendige antal lærere til det grønlandske skolevæsen. Skolebørnenes procentvise andel af hele befolkningen i Grønland er så stor, at behovet for lærere er omkring dobbelt så stort pr. 1.000 indbyggere som i Danmark, hvor der som bekendt gennem mange år har været alvorlig lærermangel.

Mads Lidegaard skriver, at den nye danske læreruddannelsesordning, der træder i kraft 1. august 1969, har gjort spørgsmålet om den grønlandske læreruddannelse pinlig aktuel. At dette er rigtigt, blandt andet fordi den danske lov indeholder en bestemmelse om, at loven ved kgl. anordning kan sættes i kraft for Grønland, og at den i så fald træder i stedet for den nugældende lov af 1964 om læreruddannelsen i Grønland, skal ikke bestrides, men jeg tror nu, at det nok så meget er foranstående oplysninger om lærerbehovet og lærersituationen i Grønland, der gør spørgsmålet om læreruddannelsen „pinlig aktuel“.

En tredje vigtig grund til at tage læreruddannelsen i Grønland op til overvejelse er iøvrigt, at de forudsætninger, som politikerne – såvel de grønlandske som folketingsmedlemmerne hernede – havde, da loven af 1964 om læreruddannelsen i Grønland blev vedtaget, måske ikke længere kan opfyldes, når lærere efter den nye danske lov dimitteres i begyndelsen af 1970'erne.

Disse forudsætninger var, at lærerne fra seminariet i Godthåb skulle have en uddannelse, som kvalitativt stod på højde med den dengang gældende danske. At de grønlandske lærere som følge heraf kunne få samme løn og avancementsmuligheder

i Grønland som herfra kommende lærere, og at de – evt. ved en beskeden tillægsprøve i dansk – umiddelbart skulle kunne få ansættelse i den danske folkeskole.

De umiddelbart interesserede parter, lærerrådet ved seminariet i Godthåb, skoledirektionen og ministeriet har allerede gennem længere tid arbejdet med problemerne, og landsrådet har i sin forårssamling af ministeriet fået forelagt et meget fyldigt materiale om hele spørgsmålet med anmodning om at ville fremkomme med mere principielle udtalelser om, hvilken eller hvilke ordninger man fra landsrådets side måtte foretrække. (I skrivende stund vides der ikke noget om landsrådets debat om problemerne).

I det for landsrådet forelagte materiale, som er blevet til efter indgående drøftelser med en række sagkyndige fra såvel Grønland som Danmark, har ministeriet, i modsætning til seminariets lærerråd og skoledirektionen, tilkendegivet, at den nuværende grønlandske læreruddannelse måske med visse mindre omlægninger nok vil kunne virke forholdsvis tilfredsstillende i en overgangsperiode. En fortsættelse af den nuværende ordning vil ganske vist betyde, at læreruddannelsen vil blive til en særlig grønlandsk uddannelse. Dog vil der i hvert fald inden for de nærmeste år være mulighed for i Grønland at give sådanne lærere lønnings- og advancementsmæssig ligestilling med lærere, der har den nye danske uddannelse. Det kan endog tænkes, at man kan opretholde en ordning, hvorefter 1964-uddannelsen kan anses for rettgivende til ansættelse også i den danske folkeskole. Dog må den større forskel mellem den nuværende grønlandske læreruddannelse og den nye danske læreruddannelse nok medføre en tillægsprøve af et noget større omfang, formentlig omfattende foruden en prøve i dansk også bl. a. prøve i ét liniefag. På længere sigt må man imidlertid forudse, at en sådan løsning vil kunne føre til lønmæssige vanskeligheder for de kommende grønlandske lærere. Det vil desuden få en uheldig indflydelse på tilgangen af lærerstuderende, at der vil opstå forskelle i uddannelsesniveaue for de nye grønlandske lærere sammenlignet med de nye lærere, der kan forventes udsendt efter 1972. På langt sigt vil en sådan udvikling derfor sikkert medføre, at flertallet af aspiranter til læreruddannelsen vil søge ind på seminarier i Danmark.

Lærerrådet og skoledirektionen mener, at den nye læreruddannelsesordning i henhold til loven af 8. juni 1966 ikke uden videre kan indføres for læreruddannelsen i Grønland.

Ministeriet kan af flere forskellige grunde tilslutte sig dette synspunkt.

Såfremt man derfor fortsat ønsker en uddannelse, som fuldt ud står på højde med den kommende danske læreruddannelse, kunne man vælge den løsning at henvise de unge til seminarier i Danmark. Dette vil givetvis betyde forbedrede muligheder i pædagogisk henseende. Til gengæld vil det medføre visse vanskeligheder med hensyn til undervisningen af de studerende inden for det særlige grønlandske fagområde. Disse vanskeligheder ville dog kunne overvindes ved en samling af alle de grønlandske

lærerstuderende på samme seminarium, hvor der så kunne gives dem undervisning i grønlandsk m. v. – En sådan bortflytning af læreruddannelsen fra Grønland skønnes dog at måtte være en uhensigtsmæssig løsning, idet flytningen utvivlsomt ville bevirke en reduktion af det antal grønlandske lærere, der kan forventes dimitteret i de kommende år.

Lærerrådet og skoledirektionen har udarbejdet et forslag til en ny læreruddannelsesordning, hvorefter uddannelsen skulle have en sådan struktur og kvalitet, at den tåler sammenligning med den nye danske uddannelse, give de samme rettigheder og muligheder som denne og derfor virke tillokkende på de unge. Samtidig har man tilgodeset den grønlandske folkeskoles særlige krav om og behov for grønlandsk-sprogede lærere.

Uden iøvrigt at gå i detaljer med hensyn til lærerrådets og skoledirektionens forslag skal blot nævnes, at mod forslaget taler, at den foreslåede vidtgående liniefagsdeling bevirker, at de enkelte undervisningsgrupper vil blive så små, at det må anses for utilfredsstillende – såvel ud fra pædagogiske som almindelige økonomiske betragtninger. Dette vil bevirke, at der ikke kan gives de enkelte studerende et tilfredsstillende antal liniefagstilbud. Det kan i denne forbindelse oplyses, at man nu i Danmark har fastslået, at en årgang studerende på et seminarium bør være på mindst 80 og helst 140.

Ministeriet har efter stedfundne drøftelser med sagkyndige fra Grønland og Danmark skitseret et forslag til en ny grønlandsk læreruddannelse, som går ud på følgende:

For at blive optaget på Grønlands Seminarium skal man enten have studentereksamen eller HF-eksamen (kan kun tages i Danmark) eller en særlig grønlandsk forberedelseseksamen, som afholdes på Grønlands Seminarium efter et to-årigt kursus.

For at blive optaget på forberedelseskurset skal eleven have realeksamen eller kundskaber, der svarer hertil.

Man må forudse, at det vil være lettere for de grønlandske realister at klare den grønlandske forberedelseseksamen end en dansk HF-eksamen, idet der kan tages hensyn til de særlige grønlandske forhold under denne uddannelse.

Alligevel regner man med, at den grønlandske forberedelseseksamen kan få en sådan kvalitet, at den kan godkendes som grundlag for en læreruddannelse, som henhører under 1966-loven.

Forberedelseseksamen vil desuden eventuelt kunne tænkes godkendt som adgangsgivende til andre danske læreanstalter, som kræver HF-eksamen som adgangsbetingelse, dog muligvis efter enkelte tillægsprøver. Forberedelseseksamen skal dog primært tage sigte mod læreruddannelsen.

Seminarieret i Godthåb.

Også den grønlandske læreruddannelses 1. del foreslås henlagt til seminarieret i Godthåb, men medens den danske læreruddannelses 1. del gennemgås på ét år, foreslås den grønlandske læreruddannelses 1. del at vare to år. Det må anses for rimeligt at forlænge denne del af studiet med ét år, når uddannelsen kvalitetsmæssigt skal svare til en dansk læreruddannelse. Den forlængede studietid anvendes til en udvidet undervisning i de fælles klasselærerfag, især grønlandsk, dansk, regning og kristendomskundskab.

Hele 2.-dels-studiet flyttes til Danmark, hvor eleverne skal kunne vælge mellem to hovedgrene.

De kan enten gå ind i et almindeligt dansk 2.-dels-lærerstudium, hvor de kan vælge mellem samtlige specialer og liniefag, men herudover vil der kunne blive tale om en særlig grønlandsk almen gren, som oprettes ved et enkelt dansk seminarium.

De lærerstuderende, der vælger den danske gren, følger fuldt ud de danske planer og tager lærereksamen efter 2½–3 års studium i Danmark. Ved et enkelt seminarium tænkes desuden indført grønlandsk som liniefag.

De lærerstuderende, der vælger den særlige grønlandske almene gren, følger en plan, der sigter mod undervisning i den grønlandske hovedskole (1.–7. klasse), og

som ikke har egentlige liniefag og derfor ikke kræver helt så meget. Studerende, der følger denne almene grønlandske gren, må derfor regne med, at de kun kan søge ansættelse i Danmark efter en tillægsprøve, mens de i Grønland skal være sikret samme løn som andre lærere og samme videreuddannelses- og avancementsmuligheder.

Den særlige grønlandske almene gren kan eventuelt tænkes henlagt til Grønlands Seminarium; men det må dog anbefales, at også denne gren bliver placeret i Danmark, bl. a. fordi man finder, at seks års uafbrudt studium i Godthåb vil virke mindre udviklende end kombinationen af studier i Grønland og Danmark.

Forslaget tilgodeser følgende:

Seminarieret i Godthåb bevares.

Adgangstærsklen bliver anderledes end i Danmark, således at flere grønlandske elever kan klare den.

De unges samlede uddannelsestid i Godthåb bliver af rimelig længde.

Den grønlandske læreruddannelse samarbejdes på smidig måde med den danske.

Den enkelte lærerstuderende får samme muligheder for at vælge liniefag som danske lærerstuderende – foruden muligvis en særlig grønlandsk-linie.

Der bliver tillige mulighed for, at de studerende i stedet for liniefagsuddannelserne kan vælge at følge en særligt tilrettelagt almen uddannelsesgren af speciel værdi for den grønlandske hovedskole.

Studiets anden del, der kræver mange speciallærere samt kostbare samlinger og faglokaler, henlægges til Danmark.

Som en mindre væsentlig ulempe ved forslaget kan nævnes, at selve afslutningen af læreruddannelsen vil blive flyttet til Danmark. De senere års erfaringer synes imidlertid at vise, at langt de fleste grønlændere, der uddannes i Danmark, vender tilbage til Grønland straks eller kort efter færdiguddannelsen.

Mulighederne for at følge særlige, utraditionelle veje til afhjælpning af den allerede nu følelige mangel på grønlandssprogede medarbejdere i de grønlandske skoler.

Da ingen af de foran omtalte uddannelsesveje i sig selv vil kunne øge antallet af grønlandssprogede lærere, og da der herefter ikke vil kunne rekrutteres et tilstrækkeligt antal grønlandske lærere fra den nuværende voksne grønlandske befolkning, har ministeriet med de sagkyndige gennemdrøftet muligheden af en utraditionel uddannelse af grønlandssprogede medarbejdere til skolen som et supplement til en egentlig læreruddannelse. Der vil i Grønland i de kommende år være et meget stort behov for et øget antal grønlandssprogede medarbejdere, og der er god begrundelse for anvendelsen af sådanne medhjælpere, som f. eks. vil kunne benævnes skoleassistenter:

Det er i allerhøjeste grad nødvendigt at mindske elevernes vanskeligheder, ikke mindst i skolestarten, hvor mange elever har et meget begrænset grønlandsk ordforråd samt en lille begrebsverden.

Det er ønskeligt at lette samarbejdet mellem skole og hjem, hvilket kun kan ske gennem et forøget grønlandsktalende personale i skolen.

Gennem en fastlagt hjælpelæreruddannelse kan man undgå en stigende beskæftigelse af ukvalificeret arbejdskraft.

Inden for mange andre erhverv har man gennem de senere år såvel i Danmark som i Grønland indført særlige uddannelser af assistenter. Fra Grønland kender man således sundhedsmedhjælpere, barnemedhjælpere og socialmedhjælpere, og fra Danmark sygemedhjælpere, omsorgsassistenten, mellemteknikere og andre.

Det er dog vigtigt at fastslå, at disse medarbejdere ikke er lærere, men assistenter, som er kvalificerede til at løse en række afgrænsede delopgaver i skolen. En uddannelse af skoleassistenter må endvidere planlægges omhyggeligt.

Uddannelsen, der menes at kunne gennemføres i løbet af 1–2 år, vil kunne foregå på Grønlands Seminarium, hvor der i forvejen vil være lærere, der er kvalificerede til at løse denne opgave.

Det vil naturligvis være vigtigt at få fat i kvalificerede aspiranter til en sådan assistentuddannelse. Man må på den anden side gøre sig klart, at der ikke må stilles for store krav, idet man dermed begrænser tilgangen. Normalt bør der kræves et grundlag, som svarer til 9–10 års skolegang, og herudover må kræves en rimelig alder og modenhed, anvendelige danskundskaber samt interesse for skolearbejdet.

For at en sådan ordning med skoleassistenter skal blive vellykket, er det desuden vigtigt, at skoleassistenternes stillingsbeskrivelse er fyldig og udarbejdet på forhånd. Der må være fastsat klare og rimeligt gode lønforhold. Desuden skal muligheder for videreuddannelse og forfremmelse være afklaret, men det skal fremgå klart, at en skoleassistent aldrig kan udnævnes til lærer uden at gennemgå den egentlige læreruddannelse.

Hver skoleassistent tænkes tilknyttet en eller flere fuldt uddannede lærere. Der vil herved opstå nogle pædagogiske hold, som under en fuldt uddannet lærers ledelse påtager sig en opgave i skolen.

Man kan f. eks. nævne, at en fuldt uddannet dobbeltsproget lærer sammen med to skoleassistenter har undervisningen i grønlandsk i 3 parallelklasser. Som andre eksempler på delopgaver, som kan løses af skoleassistenter, kan bl. a. nævnes: regnetræning, begrænsede fortælleopgaver, samtaleopgaver i orienteringsfagene og klasselærerarbejde (herunder forældresamarbejde). De assistenter, som har gennemgået særlige uddannelser som sløjdlærerkursus, håndarbejdskursus, delingsføreruddannelse i gymnastik, håndværkeruddannelse eller HK-uddannelsen, kan desuden påtage sig under-

visningsopgaver inden for deres fag. Det er afgørende, at planlægningen af undervisningen altid overlades en fuldt uddannet lærer, hvorfor det vil være nødvendigt at udarbejde klare regler for dette arbejde.

Gennemførelsen af en skoleassistentuddannelse vil kunne volde vanskeligheder, da det er en nyuddannelse, som ikke kendes inden for den danske skole, men de sagkyndige, som ministeriet har drøftet sagen med, har ment, at der gennem en sådan uddannelse kan tilføres den grønlandske skole en værdifuld arbejdskraft, som kan medføre, at de for få dobbeltsprogede lærere kan udnyttes bedre end nu, og at børnene vil kunne få mere ud af de dansksprogede læreres undervisning, ligesom der på længere sigt kan spares på antallet af udsendte lærere.

Medens det klart må være en administrativ-pædagogisk opgave at klargøre, hvorledes en fortsættelse af læreruddannelsen i Grønland i givet fald mest hensigtsmæssigt lader sig tilrettelægge, er selve den grundlæggende afgørelse af, om læreruddannelsen i Grønland bør fortsætte uanset de hermed forbundne vanskeligheder af egentlig politisk art, således at udspillet her i første række må blive Grønlands landsråds. Som tidligere anført er landsrådet da også anmodet om en principudtalelse. Ud over hensynet til at få fremskaffet det størst mulige antal lærere til varetagelsen af undervisningen i de grønlandsk-sprogede fag vil der i de politiske overvejelser komme til at indgå vurderinger af den mere u håndgribelige værdi i almen-kulturel og samfundsmæssig henseende, som en bevarelse af seminariet i Godthåb vil betyde, samt overvejelser af, hvor stor vægt der i denne forbindelse i det hele taget bør lægges på hensynet til det grønlandske sprog og den grønlandske kulturarv.

Tosprogsproblemet er givetvis i sig selv af vidtspændende kulturel betydning; men selv ved en systematisk gennemgang af den videnskabelige litteratur, der måtte findes om dette problem, vil man dog ikke kunne finde frem til nogen entydig vurdering af dette problem. Det synes derfor som allerede nævnt at måtte overlades til afgørelse på politisk plan, hvilken betydning man vil tillægge dette moment i sagen – på samme måde som spørgsmålet om, hvilken almen-kulturel og samfundsmæssig betydning, der må tillægges en bevarelse af Grønlands Seminarium.

Heroverfor står så det hidtil fra politisk side ønskede hensyn til i videst muligt omfang at sikre de kommende grønlandske læreres ligestilling med de herved fra udsendte lærere såvel i løn- og avancementsmæssig henseende som i henseende til deres kulturelle „spændvidde“ og deraf følgende muligheder for at kunne virke fremmende på deres elevers almene udvikling og tilpasning til den nye tids krav.